

Oksana Pasicka

Етнодемографічні процеси населення львівського повіту у 1920-1930-х роках ХХ ст.

Wieki Stare i Nowe Tom specjalny, 75-85

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Оксана Пасіцька*

Етнодемографічні процеси населення львівського повіту у 1920—1930-х роках ХХ ст.

Метою статті є встановлення і комплексний аналіз стану і змін етнодемографічної характеристики населення на теренах Львівського повіту у 1920—1930-х рр.

Ключові слова: Львівський повіт, гміна, етнічні групи, етнодемографічні процеси, населення, чисельність.

Вивчення етнодемографічної структури населення на місцевому рівні є важливим чинником у розумінні політичних, соціально-економічних, культурних процесів сучасного суспільства. На етнічну структуру та розміщення населення Львівського повіту впливали як загальнодержавні процеси тодішньої Речі Посполитої, так і локальні особливості. Етнодемографічні процеси у Львівському — центральному повіті Галичини, перебували під впливом політичних процесів, територіальних змін, етнічної, соціальної структури населення м. Львова. Українські та польські науковці, характеризуючи історичні події міжвоєнного періоду у Західній Україні, подають аналіз окремих етнічних груп населення. Проте вони не приділяли належної уваги проблемам етнодемографічної структури населення на місцевому рівні загалом, у Львівському повіті в 20-х років ХХ ст., зокрема.

При ідентифікації населення Львівського повіту використовувався поширений в українській історіографії віросповідний критерій. Такий підхід ґрунтується на традиційному для жителів цього регіону зв'язку національної ідентифікації з конфесійною приналежністю.

Ґрунтовне дослідження динаміки етнічного складу західноукраїнського населення у першій половині ХХ ст. зробив В. Кубійович. Аналізуючи націо-

---

* Інститут Українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

нальну ідентифікацію мешканців регіону, він виділив між українцями й поляками перехідну групу осіб, які володіли ознаками обох етносів і не мали чітко сформованої національної свідомості¹. Глибокий аналіз етнічного складу населення західноукраїнських земель з кінця ХІХ ст. до 1939 р., економічних та політичних факторів, що вплинули на зміну співвідношення між окремими національними групами краю, зробив С. Макарчук². Наприкінці ХХ ст. публікуються дослідження про окремі етнічні групи Галичини. Чисельність та зайнятість єврейського населення на галицьких землях, зокрема у Львові, дослідив В. Меламед³. М. Драк, П. Штойко, І. Іванчов висвітлювали історію німецьких колоній у Галичині, у тому числі й у Львівському повіті⁴. Детальний аналіз змін у чисельності, розселенні та соціальній структурі польського населення Східної Галичини у міжвоєнний період подано в дослідженнях О. Дудяка⁵. Динаміку етнічного складу населення Львова та його околиць з ХІІІ ст. і до сьогодні відтворив у своїй монографії Р. Лозинський⁶.

Авторитетним знавцем етнодемографічної ситуації в міжвоєнній Польщі вважався А. Крисінський⁷. Вивченням питань чисельності, розташування, міграції окремих етнічних спільнот на західноукраїнських землях займалися польські дослідники Г. Сюудут, П. Троянський, В. Вежбенец⁸.

¹ В. Кубійович: *Західні українські землі в межах Польщі 1920—1939*. Париж—Львів 1996, с. 246—265; Його ж.: *Національні відносини в Галичині в світлі перепису з 9.XII.1939*. В: В. Кубійович: *Наукові праці...*, с. 266—280; Його ж.: *Етнічні меншини в Україні*. В. Кубійович. *Наукові праці...*, с. 374—397.

² С. Макарчук: *Етносоціальное развитие и национальные отношения на западно-украинских землях в период империализма*. Львов 1983.

³ В. Меламед: *Єврейська громада Львова у міжвоєнний період (1918—1939 роки)*. Львів 1994, с. 39—42. Його ж.: *Євреї во Львові (ХІІІ — першая половина ХХ века): события, общество, люди*. Львов 1994.

⁴ М. Драк: *Німецьке населення Східної Галичини: розселення та зміни кількісного складу (1772—1857)*. В: *Німецькі колонії в Галичині. Історія—архітектура—культура*. Львів 1996, с. 57—67; І. Іванчов: *Дорнфельд — вчора, Тернопілля — сьогодні*. В: *Німецькі колонії в Галичині. Історія—архітектура—культура...*, с. 209—213; П. Штойко: *Географія німецьких колоній в Галичині кінця ХVІІІ — початку ХХ століть*. В: *Німецькі колонії в Галичині. Історія—архітектура—культура...*, с. 68—74.

⁵ О. Дудяк: *Динаміка чисельності польського населення Східної Галичини в першій третині ХХ ст. (за матеріалами переписів 1910, 1921, 1931 рр.)*. В: Вісник Львівського університету. Серія історична. Вип. 36. Львів 2002, с. 286—296.

⁶ Р. Лозинський: *Етнічний склад населення Львова (у контексті суспільного розвитку Галичини)*. Львів 2005.

⁷ А. KRYSIŃSKI: *Liczba i rozmieszczenie Ukraińców w Polsce*. Warszawa 1928, с. 651—707; Его же: *Liczba i rozmieszczenie ludności polskiej na Kresach Wschodnich*. Warszawa 1930; Его же: *Ludność polska a mniejszości w Polsce w świetle spisów ludności 1921 i 1931 r.* Warszawa 1932, с. 347—391.

⁸ G. SUDUT: *Pochodzenie wyznaniowo-narodowościowe ludności Małopolski Wschodniej i Lwowa wedle spisu ludności z 1931 r.* W: *Lwów — miasto, społeczeństwo, kultura*. Т. 2. H.W. ŻAŁIŃSKI, K. KAROLCZAK. Kraków 1998, с. 260—280; P. TRAJAŃSKI: *Liczba i rozmieszczenie oraz*

Огляд вітчизняної та польської історіографії показує, що етнічна та територіальна структури населення Львівського повіту у міжвоєнний період і досі недостатньо розроблялися.

Етнодемографічні процеси населення Львівського повіту значною мірою перебували під впливом м. Львова⁹ і чутливо реагували на будь-які зміни державної політики. Львівський повіт обіймав територію навколо м. Львова, сучасну територію Пустомитівського району, північно-західну частину Миколаївського району, південно-західну частину Кам'яно-Бузького району, південь Жовківського та крайню південно-східну частину Яворівського району. Львівський повіт межував з такими повітами: на півночі — Жовківським і Кам'яно-Бузьким, на півдні — Жидачівським, на заході — Городоцьким, на сході — Бібрським і Перемишлянським (див. Додаток). На початок 20-х років ХХ ст. у Львівському повіті проживала 149 551 особа.

Чисельність населення окремих етнічних груп у Львівському повіті на початок 20-х років ХХ ст. прослідкуємо за допомогою таблиці.

Статус міст, окрім Львова, у Львівському повіті ще з 1896 р. мали Новий Яричів¹⁰ і Щирець¹¹. У містах Львівського повіту на 20-ті роки ХХ ст. всього проживало 3 075 осіб: 695 (22,6%) становили поляки, 682 (22,2%) — українці,

---

struktura wewnętrzna ludności wyznania mojżeszowego w województwie Lwowskim w okresie międzywojennym. W: *Lwów — miasto, społeczeństwo, kultura...*, с. 243—260; W. WIERZBIENIEC: *Żydzi w województwie Lwowskim w okresie międzywojennym. Zagadnienia demograficzne i społeczne.* Rzeszów 2003.

⁹ За переписом 1921 р. у Львові проживало 219 333 осіб: 111 860 (51,0%) римо-католиків, 27 269 (12,4%) греко-католиків, 76 854 (35,0%) іудеїв. Найбільше поляків проживало у Галицькій (72,5%), Личаківській (68,0%), порівняно менше у Краківській (40,9%), Середмісті (31,1%) та Жовківській (28,7%) дільницях (*Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Lwowskie.* Т. 13. Warszawa 1924, с. 10). Завдяки приєднанню до Львова приміських сільських громад, в яких переважала польська етнічна група, населення міста збільшилося і становило за переписом 1931 р. 312 231 осіб: українці 49 747 (15,9%), поляки 157 490 (50,4%), а євреї 99 595 (31,9%) (*Statystyka Polski. Seria C. Drugi powszechny spis ludności z dnia 9.XII.1931 r. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Miasto Lwów.* Т. 58. Warszawa 1937, с. 11).

¹⁰ Перша згадка про Яричів відноситься до 1370 р. На його території 1563 р. було закладено містечко Новий Яричів. У 1618 р. король Сигізмунд III подарував його канцлеру, коронному гетьману С. Жолкевському. Місто мало магдебурзьке право. У 1695 р. Новий Яричів зазнав спустошливого набігу татар. (*Історія міст і сіл Української РСР.* В 26-ти т. Львівська область. Ред. кол В.Ю. Маланчук. Київ 1968, с. 438).

¹¹ Одне із стародавніх руських міст. Перші згадки про нього відносяться до початку ХІІ ст. Друга згадка про Щирець датується 1219 р., коли під Городком відбулася битва між угорсько-польськими і руськими військами. У 1241 р. місто зазнало нападу татар. У документах ХV ст. Щирець згадується вже як повітовий центр. У 1828 р. Щирець із передмістями купив австрійський барон Кріґсрабер (*Історія міст і сіл Української РСР...*, с. 591—596). Под. М. PRÓCZYŃSKI: *Powiat Lwowski...*, с. 9.

1 638 (53,3%) — євреї, 59 (2%) — німці, 1 (0,03%) — іншої національності¹². За чисельністю міське населення поступалося багатьом приміським селам, наприклад, Замарстинову (8 659 осіб), Клепарову (5 789 осіб), Знесінню (5 551 особа), Білогорщі (4 423 особи), Винникам (3 603 особи) та іншим¹³.

Таблиця 1
Етнічний склад населення Львівського повіту
за переписом 1921 р.

Етнічні групи	Число	Відсоток
Поляки	70 029	46,8
Українці	65 084	43,5
Євреї	11 567	7,7
Німці	2 653	1,7
Інмці	218	0,1
Се населення	149 551	100,0

Джерело: *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 roku Województwo Lwowskie*. Warszawa 1924, Т. XIII, s. 24—27.

Загальна чисельність сіл Львівського повіту — 131, населення — 143 279 осіб. З числа сіл статус містечок мали Кукіжів і Наварія. У Львівському повіті налічувалося 13 сіл з населенням більше 2 тис. осіб¹⁴, 35 — від 1 000 до 2 000, 58 — від 500 до 1 000 і 25 — від 500 до 200 мешканців. Менше 200 мешканців проживало у Загородці, Новому Хоросні та Лінденфельді. Всього у 131 селі Львівського повіту мешкало 67 409 поляків, 63 495 українців, 9 734 євреїв і 2 502 німці. З інших етнічних груп у селах Львівського повіту проживали росіяни і чехи, зокрема, у Фалькенштайні, Кульпаркові, Клепарові, Скнилові.

У Львівському повіті переважала питома вага поляків. Польське населення переважало здебільшого у селах навколо м. Львова та на сході повіту, зокрема більше 90% налічували у селах: Білка Шляхетська, Білка Королівська, Давидів, Зубра, Кротошин, Пруси, Семенівка, Соکیلники, Чишки, Гончари, Костеїв, Козельники, Пасіки-Зубрицькі, Виннички, Холодновідка. (див. Додаток).

¹² *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności...*, с. 24.

¹³ Там же, с. 10.

¹⁴ Білогорща, Борщовичі, Винники, Давидів, Знесіння, Клепарів, Кульпарків, Рясна Польська, Сигнівка, Симіанівка, Соکیلники, Замарстинів, Чишки.

Польська назва окремих сіл Львівського повіту відображає їхню ж етнічну характеристику: Рясна Польська, Білка Шляхетська. В той же час були села з етнічними польськими назвами, в яких переважало українське населення: Ляшки Муровані (707 українців, 385 поляків, 51 єврей). У багатьох випадках польське населення проживало в одних селах з українцями та іншими етнічними групами і не становило значної переваги.

Відомо, що в давнину поляки проживали на окраїнах Київської держави: у Галичині, Волині, Холмщині й Підляшші. Найбільше польський елемент зміцнився у Галицько-Волинській державі за Юрія-Болеслава II. До 1340 р. першими поляками в Україні були купці, які займалися транзитною торгівлею з Заходу на Схід через Польщу і Русь. Численну групу поляків на Україні становили військовопозовнені. Чимало поляків наплинуло на Україну після розпаду Галицько-Волинської держави і по зайнятті Польщею Галичини, Холмської і Белзької земель та Західного Поділля. З метою укріпити панування поляків на цих землях король Казимир III і його наступники щедро роздавали польським вельможам великі маєтки. Поодинокі села надавали зайшлій польській шляхті з обов'язком військової служби. Землі в Галичині і на Поділлі роздавали польським магнатським і шляхетським родам: Потоцьким, Язловецьким, Лянцкоронським та іншим. Становище польської етнічної групи зміцнило створення у 1375 р. римо-католицької єпархії з архієпископом у Галичі (з 1412 р. — у Львові). На західноукраїнських землях, які впродовж XVII—XVIII ст. перебували під польською владою, кількість поляків та їхня значимість постійно збільшувались. Польські великі землевласники у першій половині XIX ст. виявили чималу ініціативу у розвитку торгівлі та особливо промисловості. Великими, як на той час, були промислові підприємства Любомирських, Потоцьких, Сангушків, Понятовських та інших магнатів¹⁵.

Українці — корінні жителі регіону становили 70—99% населення Львівського повіту у 52 селах, розташованих здебільшого у північній та південній частинах, зокрема більше 90% у 22 населених пунктах: Бродки, Вербіж, Вислобоки, Гаї, Гонятичі, Гуменець, Дмитре, Жирівка, Запитів, Кагуїв, Луб'яна, Підберезці, Полянка, Попеляни, Піски, Ременів, Руданці, Селисько, Ситихів, Сороки Щирецькі, Стронятин, Черепин. (див. Додаток).

У княжий період і подальші часи спостерігається процес зменшення українців у Львові, оскільки місто перетворюється на торгово-ремісничий центр, і в ньому посилюється роль іноземців¹⁶. Околиці Львова, які були однією зі слабо освоєних територій у рівнинній частині Галичини, у другій половині XIV — XV ст. стали суб'єктами внутрішньої колонізації, яку проводило

¹⁵ В. Кубійович: *Етнічні меншини в Україні...*, с. 374—381.

¹⁶ Р. Лозинський: *Етнічний склад населення...*, с. 9—10.

не лише українське населення, а й селяни іншого етнічного походження¹⁷. У другій половині XVI ст. в п'яти селах Львівського повіту: Білогорщі, Голоску, Замарстинові, Знесінні, Клепарові українцям належало 59% земельних ділянок, а полякам — 20%. Окрім Кульпаркова і частини Замарстинова, українці фактично становили все населення львівських сіл¹⁸. Проте в останній чверті XVI ст. чисельність українців у приміських селах зменшується. Українська етнічна група становила більшість населення у селах, розміщених дещо далі від Львова¹⁹. На постійне зниження чисельності українців впливає фактори асиміляції їх панівною польською етнічною групою, еміграції в різні частини світу в XIX — на початку XX ст. Дещо збільшується питома вага української етнічної групи у приміських селах Львівського повіту в останній чверті XIX ст., оскільки чимало емігрантів з сільської місцевості працювали у Львові, але не мали фінансової можливості винаймати там житло. Крім того, у приміських селах Львівського повіту було збудовано кілька промислових підприємств, на яких працювало чимало українців. Протягом 1900—1910 рр. у Винниках, Зимній Воді, Зубрі, Малечковичах, Наварії, Прусах, Сокільниках чисельність українців зменшується²⁰. Це пояснюється численною іноземною колонізацією сільських околиць Львова та полонізацією місцевого українського населення.

На відміну від українського населення, єврейське населення становило меншість людності Львівського повіту, яке було розкинуте по всіх селах. Значна кількість євреїв простежується лише в кількох селах, які розташовані поблизу Львова, а з 1930 р. включені до складу м. Львова: Замарстинів (33,7%), Знесіння (35,5%), Клепарів (19,3%) та в містечку Наварії²¹.

Отож, на початок 1920-х рр. у таких приміських селах, як Замарстинів, Знесіння, Клепарів, проживало 6 006 євреїв. На цей же час єврейське населення Львова становило 76 854 особи²².

Євреї були серед найдавніших мешканців Львова і його околиць. Суспільні позиції євреїв у Львові та регіоні почали зміцнюватися лише в XVI ст., до цього часу євреїв у місті й околицях було небагато. Походження найдавнішого єврейського населення Львова невідоме, однак це могли бути східні (азіатські) євреї, як і найдавніші мешканці єврейського походження інших великих міст. Імовірно, що перші євреї Львова

¹⁷ Там же.

¹⁸ М. Капраль: *Демографія Львова XV-першої половини XVI ст.* Львів 1996, с. 72.

¹⁹ М. Капраль: *Національні громади Львова XVI—XVIII ст. (соціально-правові взаємини)*. Львів 2003, с. 334.

²⁰ Р. Лозинський: *Етнічний склад населення...*, с. 154—156.

²¹ ДАЛО, ф. 7, оп. 1, арк. 2, спр. 1238.

²² *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności...*, с. 24.

переселилися сюди зі зруйнованих монголо-татарськими військами міст Київської Русі²³. У XVI — першій половині XVIII ст. кількість та питома вага представників етнічної єврейської групи на галицьких землях швидко збільшувалася. Посилювалася їхня економічна роль²⁴. До Західної України поступово почало переселятися єврейське населення з найрізноманітніших регіонів Європи. У другій половині XVII — першій половині XVIII ст. кількість євреїв надалі збільшувалася. Протягом 1880—1910 рр. євреї почали покидати Галичину. Це пояснюється тим, що у другій половині XIX ст. у господарстві краю в процесі розвитку капіталістичних відносин суттєво послабилася економічна важливість низки традиційних єврейських занять (дрібна торгівля, шинкарство, деякі види ремесел тощо) і поступово почала зростати роль промисловості. З цієї причини значну частину євреїв було позбавлено звичного заробітку. Однак розвиток промисловості був недостатнім для того, аби зайняти наявну єврейську робочу силу. Крім того, у промисловості вони зіткнулися з конкуренцією з боку українців, які після скасування панщини почали мігрувати у міста з сільської місцевості. З 1880-х рр. почалася масова еміграція євреїв до США, Канади, деяких країн Європи та Латинської Америки. Місце євреїв поступово почали займати українці та поляки²⁵. Проте, у міжвоєнний період євреї, порівняно з українською і польською етнічними групами, були досить чисельними у містах Львівського повіту. Вони посідали значне місце у певних галузях економіки і міського господарства, зумовлене низкою обмежень з боку польської адміністрації в інших сферах діяльності. Більшість працюючого єврейського населення належала до торговців і ремісників. Відносно велику частину становила інтелігенція. За фахом євреї посідали значне місце у виробництві споживчих товарів, одягу, серед підприємців, у торгівлі, займалися посередництвом та банківською справою. Вони були представниками медичних професій. Значна частина євреїв була і серед юристів²⁶.

Після поляків, українців, євреїв у Львівському повіті перевагу становила питома вага німецької етнічної групи. До німецьких колоній Львівського повіту відносились: Острів — (виникла у 1783 р.), Розенберг (Трояндова гора, 1783), Кальтвассер (Зимна вода, 1784), Фалькенштайн (Падаючий камінь, 1784), Вайнберген²⁷ (Винна гора, 1785), Дорнфельд (Колюча гора,

²³ В. Меламед: *Євреї во Львові...*, с. 30—32.

²⁴ Р. Лозинський: *Етнічний склад...*, с. 108.

²⁵ Там же, с. 142—143.

²⁶ В. Меламед: *Єврейська громада Львова у міжвоєнний період (1918—1939 роки)...*, с. 39—42.

²⁷ Присілком Вайнберген була німецька колонія Унтерберген, яка налічувала 55 осіб, з яких німці становили 49 осіб (89,1%).

1786), Лінденфельд (Липове поле, 1788), Райхенбах (Текучий потік, 1789), Хоросно Нове (1789), Айнзідель (Один поселенець, 1836)²⁸.

Початки німецької колонізації в Україні сягають принаймні часів Київської Русі — Галицько-Волинського князівства (IX—XII ст.). Це підтверджує той факт, що до початку XV ст. німецьке право мали фактично всі головні міста Галичини, ціла низка невеликих міських поселень і чимало сіл. Подальше виникнення колоній пов'язане з входженням Галичини до Австрії (1772 р.). Найбільша хвиля німецького розселення і закладання колоній у Галичині припадають на 70—80-ті рр. XVIII ст. — часи радикальних реформ Йосифа II. Уже восени 1782 р. у Галичину стали прибувати німецькі поселенці, переважно цілими сім'ями. За кілька років поселенського руху в Галичині прибуло 2 827 родин. Їх загальна кількість становила 12 475 чоловік²⁹. Австрійський уряд запросив у Галичину переселенців із німецьких провінцій та сусідніх країн (Пруссії, Саксонії, Баварії, Фландрії, Австрії, Польщі, Чехії). Деякі з колоній зберегли у назвах свій генезис, наприклад, Фалькенштайн³⁰.

Виникнення німецьких колоній у Львівському повіті припадає на кінець XVIII — початок XIX ст. Більшість німецьких поселень розташовувалися на півдні Львівського повіту, лише Вайнберген знаходився у центральній, а Кальтвассер — у західній частинах повіту (див. Додаток).

Більшість колоній (колонією вважали гміну, яку утворили 20 зколонізованих родин) мала німецькі назви: Айнзідель, Фалькенштайн, Райхенбах, лише поодинокі — українські, наприклад, Хоросно Нове. Деякі мали паралельні назви — українські і німецькі, з однаковими або близькими смисловими значеннями, наприклад, Винники — Вайнберген³¹.

Варто зауважити, що кількість населення в колоніях, починаючи з кінця XVIII — початку XIX ст. на загал зростала, а з другої половини XIX ст. поступово зменшувалася. Війна 1939 р. Німеччини з Польщею і приєднання Західної України до УРСР внесло зміни в життя мешканців німецьких колоній. Німецьке населення було змушене покинути свої домівки. Протягом XX ст. німецькі колонії остаточно перестали існувати. Більшість німецьких колоній було приєднано до ближніх міст та сіл: Острів³² і Розенберг (Заріччя) — до м. Щирець, Хоросно Нове — до с. Хоросно Пустомитівського району³³.

²⁸ Там само.

²⁹ М. Драк: *Німецьке населення Східної Галичини: розселення та зміни кількісного складу (1772—1857)...*, с. 58.

³⁰ П. Штойко: *Географія німецьких колоній...*, с. 68—69.

³¹ Там само.

³² *Довідник адміністративно-територіального поділу Львівської області на 1 вересня 1960 р.* Ред. О. Кушнерова. Львів 1960, с. 124.

³³ *Реєстр населених пунктів Львівщини.* Упорядник М. Горбаль. Львів 2003, с. 91—94, 149, 153.

Окремі німецькі колонії було перейменовано, наприклад, Дорнфельд — на с. Тернопілля³⁴, Лінденфельд — на с. Липівку Миколаївського району, Айнзідель — на с. Одиноке, Фалькенштайн — на с. Соколівка Пустомитівського району³⁵.

У Львівському повіті проживали й інші етнічні групи, зокрема росіяни та чехи. Крім основних етнічних груп у Галичині, а в тому числі й у Львівському повіті, були «перехідні» групи — так звані латинники, які у 20—30-х роках ХХ ст. повільно переходили до ясно окреслених етнографічних груп (поляків, значно рідше українців) і греко-католики з польською розмовною мовою.

За даними перепису 1931 р. у Львівському повіті проживало 142 800 осіб, з них: українці становили 67 507 (47,3%) осіб, поляки — 67 430 (47,2%), євреї — 5 087 (3,7%), німці — 2 405 (3,6%), інші — 371 (0,3%) особу. У містах Львівського повіту населення складало 9 283 осіб: 3 389 (36,5%) — поляки, 3 151 (34%) — українці, 2 324 (25%) — євреї, 404 (4,4%) — німці, 15 (0,16%) — інші. Сільське населення повіту складало 133 517 осіб, з них українці становили 64 356 (48,2%), поляки — 64 041 (48%), євреї — 2 763 (2,1%), представники інших національностей — 583 (0,5%) особи³⁶.

На етнічну структуру населення Львова та повіту протягом 30-х років ХХ ст. значно вплинули територіальні зміни. Зокрема, у 1930 р. частина сільських гмін увійшла до адміністративних кордонів Львова, а саме — Замарстинів, Знесіння, Голоско Мале, Сигнівка, Кульпарків та частини сіл Кривчиці, Козельники і Білогорща³⁷, що ускладнює простеження динаміки українського, польського та іншого населення протягом 1920—1930-х років.

Протягом 1921—1931 рр. чисельність населення Львівського повіту зростає з 120 284 до 142 800 осіб. Питома вага поляків збільшилася з 44,1% до 47,2%, а питома вага українців зменшилася з 49,7% до 47,3%, євреїв — з 4,1% до 3,6%.

Протягом 1921—1931 рр. чисельність мешканців міст Львівського повіту зростає з 3 075 до 9 283 осіб. Відбувається урбанізація українського, польського, єврейського населення. Проте на відміну від українського та польського населення, чисельність євреїв у містах Львівського повіту у відсотковому відношенні зменшується з 53,3% у 1921 р. до 25% у 1931 р., що пояснюється значною еміграцією єврейського населення у більші міста та за кордон.

Сільське населення Львівського повіту за вказане десятиліття збільшилося на 16 315 осіб (13,9%) за рахунок українського та польського населення.

³⁴ І. Іванчов: *Дорнфельд — вчора, Тернопілля — сьогодні...*, с. 209—213.

³⁵ *Реєстр населених пунктів Львівщини...*, с. 91, 95, 96.

³⁶ *Statystyka Polski. Seria C. Drugi powszechny spis ludności z dnia 9.XII.1931 r. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Lwowskie. T. 68. Warszawa 1938*, с. 38, 43.

³⁷ ДАЛО, ф. 7, оп. 1., арк. 2, с. 1238.

Оскільки чисельність німців та євреїв у селах повіту зменшилася, що пояснюється їх урбанізацією та територіальними змінами, а саме приєднанням до м. Львова Замарстинова і Знесіння, в яких євреї становили третину населення.

На вказані вище демографічні зміни мали вплив колонізаційні заходи. Підтвердженням колонізаційних процесів в одному з центральних повітів Львівського воєводства — Львівському — є Рішення Львівського повітового староства про зміну віросповідань. У них зафіксовано зміну конфесійної приналежності мешканцями Львівського повіту. Впродовж 1921—1925 рр. греко-католицький обряд на римо-католицький змінила 161 особа: 90 чоловіків і 71 жінка³⁸. Протягом 1934—1935 рр. греко-католицький обряд змінили 112 мешканців³⁹.

Значною мірою на чисельність населення вплинула осадницька колонізація. У Львівському воєводстві до кінця 1934 р. було створено 285 осад, 4 661 господарство з 24 тис. гектарів землі⁴⁰. Найактивнішими були поселення по лінії Перемишль—Мостиська—Львів.

Крім названих вище факторів, слід згадати про несприятливу для українського населення політику Польщі у галузі освіти, а саме переведення українських шкіл і гімназій на «утраквізм» (двомовність) та збільшення кількості польських шкіл і гімназій.

З середини 1920-х рр. польський уряд почав активно втілювати цілеспрямовану еміграційну політику щодо західних українців⁴¹, що значною мірою вплинуло на зменшення питомої ваги українського населення.

Отже, населення Львівського повіту у 20—30-х роках ХХ ст. залишалося строкатим в етнічному (національному) відношенні, проте відбувалася чітка тенденція щодо збільшення українського та польського населення та зменшення представників інших національностей. Вище наведені факти та колонізація м. Львова і навколишніх територій у попередні століття різними етнічними групами були важливими факторами, які впливали на етнодемографічні процеси Східної Галичини 1920—1930-х рр., зокрема і у Львівському повіті, який обіймав територію навколо м. Львова — важливого політичного, економічного та культурного центра як для поляків, так і для українців.

³⁸ ДАЛО, ф. 7, оп. 1., арк. 1—47, с. 198; арк. 1—63, с. 333; арк. 1—26, с. 451; арк. 1—25, с. 539; арк. 1—79, с. 601.

³⁹ ДАЛО, ф. 7, оп. 1., арк. 1—221, с. 1807; арк. 1—80, с. 1990.

⁴⁰ В. Смолей: *Польське цивільне і військове аграрне осадництво у Західній Україні: історико-правовий контекст (1919—1939)*. Тернопіль 2003, с. 38—42.

⁴¹ С. Качараба: *Еміграція з Західної України 1919—1939*. Львів, с. 80—113.

Oksana Pasicka

Ethnic-demographic processes of the population of Lviv county
in the 1920s and 1930s.

Summary

The author raises the issue of demographic processes taking place in Lviv county in the interwar period. Using the statistical data, she described a dynamics of the very processes to be observed in the period of almost two decades. The author concentrates mainly on the changes of the ethnic structure, referring to the historical past of the territories under investigation and showing the Reasons as well as the effects of the transformations in question.

Oksana Pasicka

Etniczno-demograficzne procesy ludności powiatu lwowskiego
w latach 20. i 30. XX wieku

Streszczenie

Autorka w swym artykule porusza problematykę procesów demograficznych, dokonujących się w powiecie lwowskim w dwudziestoleciu międzywojennym. Korzystając z zachowanych danych statystycznych, opisuje dynamikę procesów zachodzących w okresie blisko dwóch dekad. Autorka koncentruje swą uwagę głównie na przemianach struktury narodowościowej, odwołując się przy tym do przeszłości historycznej badanych terenów oraz ukazując przyczyny i skutki zachodzących zmian.